

KORTE ZOOLOGISCHE AANTEKENINGEN II ¹⁾

door

J. C. VAN DER MEER MOHR.

Eendenmossels op zeeslangen. — Onder het zoologische materiaal, dat door den tegenwoordigen Koning van België op zijn Indische reis in 1929 verzameld werd, bevindt zich ook een exemplaar van *Enhydrina valakadyn* (BOIE), welke zeeslang even buiten Belawan gevangen werd. Op

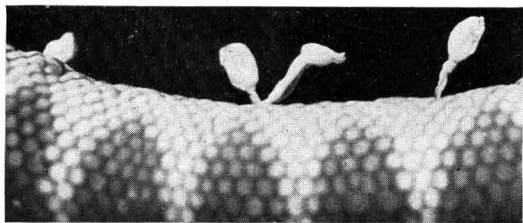

Fig. 1. Eendenmossels, *Octolasmis grayi*, op de zeeslang *Thalassophis anomalus* ($\times 1\frac{1}{2}$).

zichzelf beschouwd behoeft dit feit hier niet speciaal vermeld te worden, want dat *Enhydrina valakadyn* langs de kust van Sumatra en Malakka voorkomt, is van genoegzame bekendheid. Maar op het gevangen exemplaar zaten eendenmossels en dat maakt de zaak voor ons ineens veel interessanter. Door NILSSON-CANTELL werden ze gedetermineerd als *Octolasmis grayi* (DARWIN) (syn. *Dichelaspis pellucida* DARWIN). Het zijn maar kleine peuters, deze Lepadiden, en ook komen ze niet uitsluitend op *Enhydrina valakadyn* voor, doch eveneens op andere soorten van zeeslangen, ten bewijze waarvan fig. 1 kan dienen. Dit geeft nl. bij $1\frac{1}{2}$ -malige vergrooting een gedeelte te zien van het lichaam van

Thalassophis anomalus, waaraan zich enkele exemplaren van *Octolasmis grayi* vastgehecht hebben. Op dit bij Pantei Tjermin buitgemaakte exemplaar (300 mm lang) telde ik in totaal 15 eendenmossels, nl. 8 op den romp en 7 op den staart (op den kop zaten er geen); de grootste eendenmossel had een lengte van 10.5 mm (steel inbegrepen).

Nu zou ik graag willen weten, wat er met de eendenmossels gebeurt, indien de slang vervelt. Worden ze met de oude huid afgeworpen en gaan ze dan te gronde? Als dit inderdaad het geval is, zou men moeten aannemen, dat de geheele ontwikkeling van *Octolasmis grayi* — vanaf het moment, waarop het jonge diertje zich op de huid van een zeeslang vastzet tot aan het tijdstip, waarop de geslachtsrijpheid is ingetreden — zich afspeelt tusschen 2 elkaar opvolgende vervellingen van de zeeslang in. Of zouden ze met hun steel zoo diep in het huidweefsel van den gastheer binnendringen, dat ze van een vervelling geen hinder hebben? Wie licht mij omtrent deze kwestie eens in? ²⁾

Merkwaardige rusthouding van een Drepanide. — Dat er vlinders zijn, m. n. eenige soorten van nachtvinders, die niet alleen hun achtervleugels maar óók hun voorvleugels ineen kunnen plooien, is een feit, dat zeker niet algemeen bekend is. Om de waarheid te zeggen, tot voor kort wist ik daar evenmin wat van af. Een mededeeling echter door den heer MAC. GILLAVRY gedaan op de 88ste zomervergadering van de Ned. Entomologische Vereeniging en opgenomen in het verslag dier vergadering (blz. LX — LXIII) beleerde mij anders. En of het toeval het nu zoo wilde, niet lang daarna bracht de heer VAN WERING, ambtenaar ter beschikking van den opperhoutvester te Medan, me een vlindertje, dat het bedoelde verschijnsel al heel duidelijk demonstreerde. Ik hield dit vlindertje

¹⁾ Zie voor de eerste serie jrg. XXII, 1933, p. 197.

²⁾ Op verzoek van de Redactie gaf Dr KOPSTEIN bereidwillig de volgende inlichtingen:

„Het antwoord op de vraag van den heer VAN DER MEER MOHR lijkt mij niet zoo moeilijk. Zeer waarschijnlijk worden de eendenmossels bij de vervelling niet afgeworpen. De steel van de Lepadiden dringt nl. de cutis of nog verder de huid binnen, terwijl bij de vervelling alleen de hoornlaag van de epidermis afgestooten wordt. Daarbij komt nog, dat bij de zeeslangen deze volstrekt niet altijd als één geheel wordt afgestroopt, doch vaak in kleine stukjes afschilfert.

Wij zien een dergelijk beeld bij die landslangen, bij welke de huid teekeningen vertoont, b. v. bij *Amblyomma*: dan scheurt bij het vervellen de afgestooten huid op deze plaatsen open, doch de teekens blijven in de huid zitten. Wij mogen dus aannemen, dat de eendenmossels ook tijdens de vervelling der zeeslangen onveranderd op de huid bevestigd blijven, omdat hun steel dieper de epidermis binnen dringt dan in de bovenste laag alleen. Wij kennen zelfs Cirripedia, die zich in schalen van mossels kunnen inboren.”

eerst voor een Geometride, doch LEEFMANS, wien ik onlangs het exemplaar liet zien, herkende het onmiddellijk als een Drepanide (*Phyllopteryx elongata* SNELL), waarmee hij vroeger op Java al had kennis gemaakt en waarover hij eerlang uitvoeriger gegevens in dit tijdschrift zal publiceren.

De achtervleugels van het vlindertje zijn reebruin gekleurd en in rust tegen het achterlijf geschoven; de voorvleugels (met een spanning van 26—27 mm) zijn geelbruin met licht- en donkergrijze vegen en stippen, langs den onderrand ervan ontwaart men 2 langwerpige witte vlekjes. Wanneer nu het vlindertje tot rust komt en zijn voorvleugels snel opvouwt, zoodat beide in elkaars verlengde komen te liggen en a h. w. één recht, donkergetint balkje vormen, ontstaat plotseling een geheel ander beeld dan we gewend zijn te zien (fig. 2). Het is werkelijk iets buitenissigs. De S-vormige opvouwing der voorvleugels vertoont het vlindertje echter alleen bij leven en wel zijn; bij het intreden van den dood, tijdens het chloroformeeren al, worden de voorvleugels „gewoon” uitgespreid en zakken eenigszins naar achteren terug.

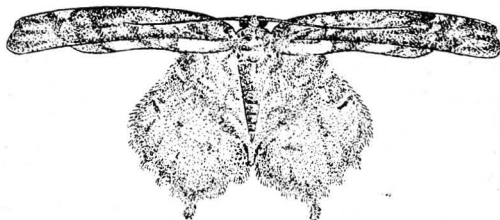
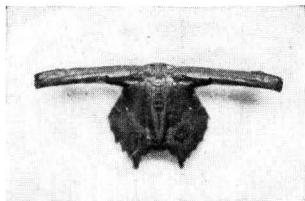

Fig. 2. Merkwaardige rusthouding van de Drepanide *Phyllopteryx elongata* SNELL (links nat. gr., rechts $\times 2$).

Foto S. Leefmans.]

Lichtgevende keverlarven.

— Ons medelid, de heer F. HAAFKENS, had in het begin van dezen zaaitijd last van „verdwijnende” tabaksbibit. Dat komt meer voor en lang niet altijd is met voldoende zekerheid uit te maken, waardoor het euvel veroorzaakt wordt; het „verdwijnen” van bibit kan nl. zeer verschillende oorzaken hebben, doch dat doet er hier verder niet toe. De heer HAAFKENS bleef intusschen niet om zijn verdwenen bibit treuren, maar zette den tandil en nog een paar lieden aan het werk met het gevolg, dat ik een buisje met eenige levende keverlarven toegestuurd kreeg. Hoewel met reden betwijfeld mocht worden, of deze larven, die Lampyriden-larven bleken te zijn, wel de eigenlijke boosdoeners waren, was ik er niettemin zeer mee in mijn schik.

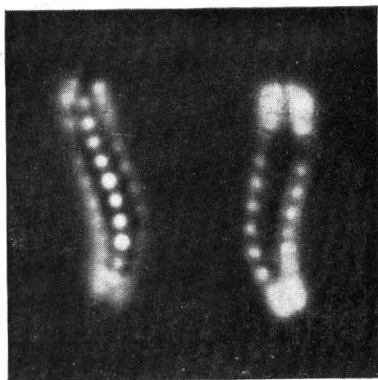

Fig. 3. Lichtgevende Lampyride-larve. Afdruk van een contact-negatief. Links rugzijde, rechts onderzijde van de larve.

met behulp van een fototoestel voorzien van een lichtsterke lens (Leitz Mikrosommar) lukte het me niet om (in de donkere kamer natuurlijk) bij een belichtingsduur van 50 min. ook maar het geringste effect op de plaat (Ilford Spec. Rapid) te voorschijn te roepen. Toen heb ik het door middel van contact-druk geprobeerd en het resultaat daarvan wordt in fig. 3 aangegeven; de belichtingsduur was 5 minuten.

Men moet maar op het idee komen!— Om van een lastige plaag radikaal af te komen, bestaat er geen betere methode dan door het dier, dat de plaag veroorzaakt, in economischen zin te gaan exploiteeren, waardoor de plaag in haar tegendeel verandert. Ik dacht hier onwillekeurig weer aan, toen ik in het Journal of Economic Entomology (Vol. 25, 1932, blz. 137) las, dat men in Japan op den genialen inval is gekomen om de zakjes of huisjes van Psychiden-rupsen te gaan gebruiken voor het vervaardigen van allerlei mode-artikelen. In de bekende toko van MATSUZAKI te Medan kreeg ik onlangs eenige fraaie voorbeelden daarvan te zien, nl. portemonnaies, zakportefeilles en damestaschjes, die hoogst modern aandoen. Uit de zeer taaie zakjes van een groote Psychide (een *Thyridopteryx*-soort) worden rechthoekige stukjes van ongeveer 25 bij 25 mm geknipt en aan elkaar

genaaid, nadat ze van de aan de buitenzijde vastgekleefde bladstukjes etc. zijn ontdaan (fig. 4). Vermoedelijk ondergaan de aldus gevormde vellen of strooken daarna nog een bepaalde nabehandeling.

Fig. 4. Gedeelte van een dames-taschje, waarvan het overtrek uit Psychiden-huisjes is vervaardigd ($\times 2$).

Zoologica Sumatrana, No. LXXXII; in het hierboven geciteerde artikel in De Trop. Natuur zijn pop en imago van *H. styracicola* afgebeeld.

Orlitia borneensis

Gray. — Onlangs kwam ik door vriendelijke bemiddeling van den heer B. VAN BREE, beheerder van de ond. Perlanaan bij Tebing Tinggi, in het bezit van een mannelijk exemplaar van bovengenoemde zoetwaterschildpad. Het rugschild van dit exemplaar is 710 mm lang en 605 mm breed (beide maten genomen over het sterk gewelfde rugschild, het gewicht van het dier bedraagt 34 kg. Waar NELLY DE ROOY (Rept. Indo-Austr. Archip I, 1915, blz. 293) als grootste lengtemaat van het carapax van *Orlitia borneensis* 760 mm opgeeft, mogen we wel aannemen, dat het Perlanaansche exemplaar al een bejaard individu is.

Deze knaap moet echter in vroeger jaren dagen van strijd gekend hebben, want aan zijn rechter achterpoot ontbreekt de voet geheel en al, waardoor die poot tot een kort stompje gereduceerd is zooals fig. 6 (links) duidelijk laat zien. Ook zijn linker achterpoot heeft indertijd een flinken knauw gekregen

Zou het i. d. door Japan gegeven voorbeeld geen navolging bij ons in Indië kunnen vinden? Er komen hier beslist wel enkele soorten van Psychiden voor (*Clania*, *Mahasena*), waarvan de cocons voor het beoogde doel geschikt zullen zijn (verg. ook fig. 5).

Hyphantidium styracicola

Zerny. — In mijn voorloopige mededeeling over *Styrax*-gallen (De Trop. Natuur XXI, blz. 158 — 162) komt o. a. een Pyralide ter sprake, waarvan de rups in de galkamers leeft en zich daarin ook verpopt. Het te Medan uit zulke poppen opgekweekte vlinder-materiaal werd door bemiddeling van Dr KARNY aan een specialist in Weenen ter determinatie toegestuurd. Het is dezen specialist, Dr ZERNY, gebleken, dat we met een nieuwe soort te doen hebben, welke door hem *Hyphantidium styracicola* gedoopt werd. Een uitvoerige beschrijving van dit vlindertje is kort geleden gepubliceerd in de Miscellanea

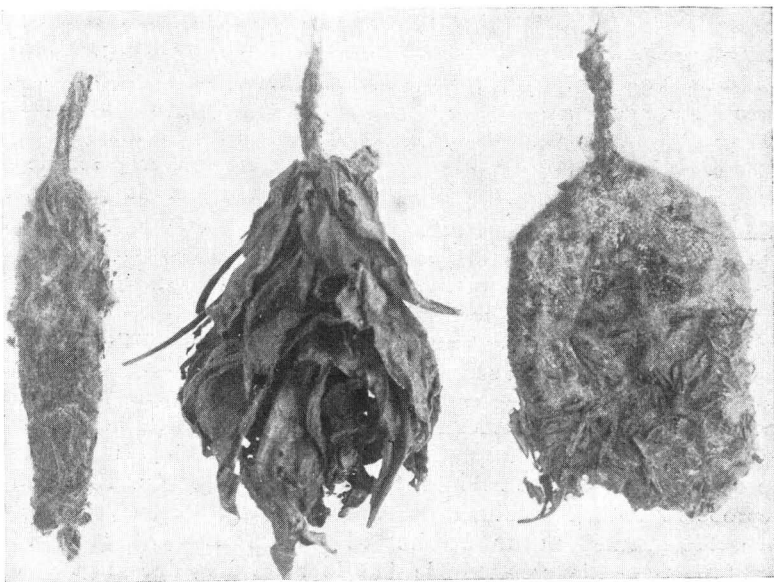

Fig. 5. Huisjes van een nog niet nader gedetermineerde Psychide uit Medan. Links ontdaan van de bladstukjes, rechts opengeknipt (nat. gr.).

(fig. 6, rechts) terwijl buitendien beide voorpooten eenige nagels hebben moeten missen. Vermoedelijk heeft het dier deze verminkingen opgelopen in een strijd met sexe-genooten, maar het zou best kunnen zijn, dat een en ander het gevolg is geweest van een gevecht met een krokodil of een gevaal (*Tomistoma schlegeli* [S. MüLL.]), want deze komen daar eveneens voor. Naar aanleiding van het voorgaande wil ik nog even onder de aandacht onzer lezers brengen, dat KOPSTEIN in zijn mooi boekwerk, Zoologische Tropenreise, op blz. 156 een afbeelding geeft van een oud exemplaar van *Cyclemys dhoro* (GRAY), waarvan de rechter voet ook gedeeltelijk is verloren gegaan.

Het feit, dat de Maleiers, die de schildpad gevangen hebben, het dier „toentoeng” noemden, bevestigt de juistheid van mijn vermoeden, dat met dezen naam hier in Deli zoowel *Callagur borneensis* (SCHLEG. et MüLL.) als *Orlitia borneensis* GRAY bedoeld worden (verg. De Trop. Natuur XXII, 1933, blz. 29, voetnoot).

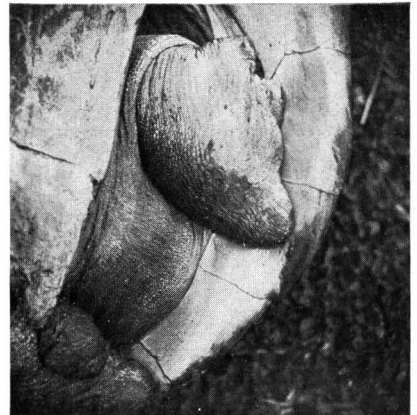
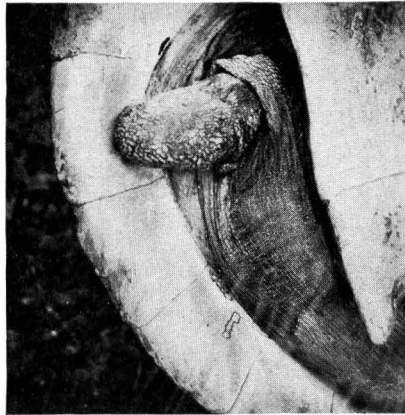

Fig. 6. Links: verminkte rechter achterpoot van een exemplaar van *Orlitia borneensis* GRAY; rechts verminkte linker achterpoot van hetzelfde exemplaar.

Callagur borneensis (Schleg. et Müll.).

— Nu ik het toch over schildpadden heb, wil ik hier meteen enkele aanvullende gegevens betreffende *Callagur borneensis* verstrekken. In jaargang XXII van dit tijdschrift heb ik verteld, hoe ik van een te Belawan gevangen exemplaar van deze soort 20 eieren kreeg en hoe daaruit na 90 — 96 dagen jongen zijn te voorschijn gekomen. Het gewicht van zoo'n pas geboren *Callagur* bedraagt ongeveer 34 gr. Van die jonge schildpadden heb ik er toen eenige behouden om ze groot te brengen. Op 14 Juni l.l. zijn deze weer eens gewogen en gemeten. De tabel hieronder vermeldt de maten (grootste lengte en breedte van het rugschild) en de gewichten dezer thans 27 md oude *Callagur*'s.

	gewicht	lengte	breedte	
no. 1	685 gr	170 mm	165 mm	Als voedsel heeft dit dier al dien tijd nooit iets anders dan kangkoeng (<i>Ipomoea reptans</i>)
no. 2	692 gr	170 mm	160 mm	gekregen en te oordeelen naar den blakenden wel-
no. 3	835 gr	180 mm	173 mm	stand, waarin de dieren zich bevinden, moet kang-

koeng wel een voortreffelijk voedsel zijn, met de noodige vitaminen. Maar geen van de 3 exemplaren vertoont al iets van een roode vlek op den kop (loc. cit. p. 30).

Petaurista petaurista (Poll.) (= *Pteromys nitidus* TEMM.). — Exacte gegevens over de afstanden, welke door *Petaurista petaurista* bij haar glij- of zweefvluchten (kunnen) worden afgelegd, zijn mij uit de literatuur niet bekend. Aangezien sommige boomen in de onmiddellijke omgeving van het tot voor kort door mij bewoonde huis op den Padang Boelanweg 's avonds min of meer geregeld door deze vliegende eekhoorns bezocht worden, was het makkelijk genoeg om in enkele gevallen de juiste afstanden der glijvluchten te bepalen.

De langste afstand, welken ik zag afleggen, was iets meer dan 43 m; andere door mij gemeten afstanden zijn resp. 12, 23, 26 en 32.5 m. De werkelijk doorzweefde afstand is natuurlijk steeds iets grooter; die afstand is nl. de hypotenusa van een rechthoekigen driehoek, waarvan de basis b.v. 26 m is en de hoogte varieert van ongeveer 8 — 15 m. Deze data gelden voor de glijvluchten, die ik de vliegende eekhoorns op mijn erf en dat van mijn burens zag uitvoeren, dus in vlak terrein. Dat *Petaurista petaurista* ook nog wel grotere afstanden kan doorzweven, is ontegenzeggelijk waar. Ik heb dat overdag eens prachtig kunnen waarnemen even boven Bandar Baroe, in bergachtig terrein derhalve; het dier legde toen zeker een afstand van over de 60 m af, maar het hoogteverschil tusschen het punt van vertrek en van aankomst (tegen den stam van een woudreus in het ravijn) mag in dit geval gerust op minstens 30 meter gesteld worden.

Medan, Juni 1934.